

Borzo – kunsthandel en familie (II)

De firma in andere handen

Theo van Herwijnen

Uit de streek rond het Noord-Italiaanse Comomeer trok Joseph Borzo naar Nederland. Met zijn bruid Anna Maria Sala vestigde hij zich in 's-Hertogenbosch. Joseph verkocht prenten en was niet onbekend met de spiegelmakerij. Het echtpaar legde de fundamenteën voor de bekende Bossche kunsthandel Borzo, die niet lang geleden de activiteiten naar Amsterdam verplaatste, maar behalve de naam Borzo geen enkele relatie meer heeft met de grondleggers. In het maartnummer vertelde de auteur over de dochters van Joseph en Anna Maria. In deze aflevering komen de Borzo's nog even aan de orde, verdwijnen uit het zicht en via verkopeningen komt Kunsthandel Borzo uiteindelijk in handen van J. van Rosmalen.

Spiegel- en lijstenfabriek Borzo

De eerste vermelding van de spiegelfabriek dateert van 24 augustus 1857. In de *Provinciale Noord-brabantsche en 's-Hertogenbossche Courant* (PNHC) van die dag is te lezen, dat de weduwe Borzo en Zonen, fabrikanten te 's-Hertogenbosch, bij de eerste Provinciale Tentoonstelling een zilveren medaille wonnen voor hun inzending die uit diverse spiegels bestond.

De spiegelfabriek werd na het overlijden van Anna Maria Sala in 1863 door haar beide zoons voortgezet. Twee jaar later trof de fabriek een ramp. De PNHC van dinsdag 17 januari 1865 maakte daar uit-

'De Spiegelmaker'. Tekening van Jan Luiken, 17e eeuw.

gebreid melding van. 'In den nacht van zaterdag op zondag ongeveer 12 ure is binnen dese stad (lees: 's-Hertogenbosch) brand ontstaan in de spiegel- en lijstenfabriek van mej. de wed. Borzo en Zonen,

Advertentie uit de Prov. Noordbrabantsche en 's-Hertogenbossche Courant van 8 juni 1911. Eigenaar Borzo: G.J. Mettrop.

zonder dat men weet hoe; des avonds ten 8 ure had het volk de fabriek verlaten en de heer C. Borzo sloot eerst ten 9 ure zijn kantoor. De brand barstte onmiddellijk zoo hevig uit, dat er geen redding of hulp van het voorfabriek en de magazijnen mogelijk was. Met ongeloofelijke inspanning werden de belendende en aan de overzijde der straat staande huizen behouden. Vele goederen, vooral gemaakte kapitale spiegels en vergulde lijsten, alsmede de handelsboeken en papieren, zijn gered geworden, waartoe een aanzienlijk aantal burgers hebben medegewerkt... Menige buitengewone daad van moed werd verricht, veele schone diensten bewezen...'

Ten gevolge van de brand was er een schade van 6700 gulden aan het gebouw; de lijstenfabriek en het spiegelmagazijn brandden geheel af. De verbrande roerende goederen vertegenwoordigden een waarde van f 8000.⁴⁴

Twee jaar later, op 19 februari 1867, publiceerde de *PNHC* een lovend artikel over de spiegelfabriek van Borzo: 'Onder andere groote industrieelen en fabrikanten dezer stad hebben ook de heren wed. J. Borzo & Zonen, hofleveranciers, op onderscheidene tentoonstellingen bekroond, nog onlangs die van Amsterdam met de zilveren medaille, uit hun alhier gevestigde fabriek voorwerpen van uitstekende schoonheid bestaande in spiegels en consoles in moorschen en renaissanceen stijl naar de wereldtentoonstelling te Parijs gezonden, die de concurrentie met de buitenlandsche fabrieken volkomen kunnen staande houden, zowel om hunne elegante, kunst-

matige, zuivere als zeer gescheveerde bewerking. Die voorwerpen, gedurende eenige dagen in hun magazijn tentoongesteld, hebben de bewondering van ieder kunstkenner weggedragen.'

Alvorens de geschiedenis van de spiegelfabriek te vervolgen, besteed ik eerst aandacht aan de reeds meermalen genoemde gebroeders Borzo.

Josephus Dominicus Wilhelmus Borzo

Hij werd geboren op 15 september 1820 en niet gehuwd vertrok hij in 1871 naar Breda.⁴⁵ Daar trouwde hij op 26 juli van datzelfde jaar, oud 50 jaar en van beroep spiegelfabrikant, met Engelina Johanna Smit, geboren Haarlem 3 februari 1823. Josephus en zijn echtgenote vertrokken op 25 november 1871 naar Amsterdam,⁴⁶ waar Engelina al op 18 september 1872 overleed.⁴⁷ In 1879 maakte Josephus een testament te 's-Hertogenbosch. Op dat moment was hij fabrikant van beroep en in Amsterdam woonachtig.⁴⁸

Blijkens een aantekening aan het eind van dat testament overleed hij op 16 februari 1890 in het Franse Bois-Colombes, waar hij sedert jaren woonde. Na het vertrek van Josephus in 1871 werd de fabriek in feite gerund door zijn broer Carolus Franciscus Borzo.

Carolus Franciscus Borzo

Hij werd geboren op 15 november 1824. Op 11 november 1856 kocht hij het pand, waarin later de spiegelfabriek was gevestigd.⁴⁹ Carolus trouwde op 4 juli 1860 te 's-Hertogenbosch met Joanna Ida Cornelia Bogaerts, geboren 's-Hertogenbosch op 16 september 1837. Carolus is dan spiegelfabrikant van beroep.

Zeker sinds 1850 woonde Carolus in de Verwerstraat.^{10.50} Nog geen jaar na het huwelijk maken hij en zijn echtgenote, dan nog kinderloze echtelieden, een testament, waarbij zij elkaar tot erfgenamen benoemen.⁵¹ In de akte noemt Carolus zich spiegel- en lijstenfabrikant. In 1886 verhuisde hij met zijn echtgenote naar Vught.⁵² Zij woonden daar nog toen zij in 1889 opnieuw een testament maakten.⁵³ Daarin legateerden zij hun zoon Henri Marie Josephus Borzo 'het heerenhuis met erf en tuin te 's-Hertogenbosch in de Verwerstraat thans door deze zoon bewoond, benevens de daarnaast staande fabriek met magazijn, werkplaatsen en verder toebehooren, alsmede alle tot die fabriek behorende grondstoffen, gereedschappen, spiegels en lijsten en verdere daarin aanwezige roerende goederen (kontanten alleen uitgezonderd) en ook het regt om de fabriek onder dezelfde firma voor eigen rekening voort te zetten.' In 1890, kort na het overlijden van hun enige kind Henricus, maakten de echtelieden

Winkelpand van Kunsthandel Borzo, Verwersstraat 21 (ca. 1930).
Eigenaar Borzo: J. van Rosmalen.
(Stadsarchief, negatievenarchief Schreurs-Eickholt)

opnieuw een testament.⁵⁴ Zij wonen dan te 's-Hertogenbosch. Zij legateren bij die gelegenheid aan hun kleinzoon Carel Borzo een zilveren inktoker, geschilderde portretten en een zilveren presenteerblad met trommeltjes; aan hun kleindochter Johanna Borzo een diamanten parure, bestaande in grote broche met oorbellen en aan hun kleindochter Henrietta Borzo een etui met bloedkoralen. Joanna Ida Cornelia Bogaerts overlijdt in Den Bosch op 10 november 1893. Carolus Franciscus Borzo maakt als

weduwnaar nog driemaal een testament, te weten in 1895, 1900 en 1902.⁵⁵⁻⁵⁷ Op 5 mei 1905 overlijdt hij te 's-Hertogenbosch.⁵⁸⁻⁶⁰

Uit het huwelijk van Carolus Franciscus Borzo is, zoals gezegd, slechts één kind geboren: Henricus Maria Joseph Borzo.

Hij werd geboren te 's-Hertogenbosch op 31 juli 1861 en trouwde op 17 augustus 1886 te Tilburg met Maria Georgina Huberta Bernardina Swagemakers (geboren Tilburg 11 juni 1867). Kort na dit huwelijk maakten de echtelieden op 21 oktober 1886 een testament, waarbij zij elkaar tot erfgenaam benoemden.⁶¹

Uit dit huwelijk werden geboren: 1. Carolus Hubertus Josephus Maria Borzo (geb. 's-Hertogenbosch 3 april 1888); 2. Johanna Huberta Maria Josepha (geb. 's-Hertogenbosch 18 mei 1889). Johanna trouwde op 16 februari 1909 te Tilburg met Karel Joseph Aloysius van Spaendonck (geb. Tilburg 19 mei 1885). Johanna overleed op 9 februari 1954 te Tilburg⁶² en was daarmee de laatste Borzo die in Nederland geboren was en er ook overleed.

Henricus Maria Joseph Borzo overlijdt op 28-jarige leeftijd te 's-Hertogenbosch op 17 juli 1890, twee kinderen en een hoogzwangere vrouw nalatend.

Te Tilburg(!) werd, postuum, enkele dagen na het overlijden van Henricus Borzo, zijn derde kind geboren: 3. Henriette Angela Marie Georgine Borzo (geb. Tilburg 21 juli 1890). De geboorteakte vermeldt dat de vader op 17 juli 1890 te 's-Hertogenbosch overleed en dat de moeder in 's-Hertogenbosch(!) woonde. Henriette overleed op 7 juni 1894 te Tilburg. Bij zijn overlijden liet Henricus geen onroerend goed na; zijn erfgenamen waren zijn drie kinderen.⁶³ Henricus' weduwe vertrok op 11 oktober 1890 met haar drie kinderen naar Tilburg.⁶⁴

Op 7 juli 1909 werden Maria Borzo-Swagemakers en haar zoon Carolus ambtshalve in Tilburg uitgeschreven wegens vertrek naar Canada.⁶⁵

Tallose Europeanen trokken net als telgen uit de familie Borzo naar het land van de onbegrensde mogelijkheden. Ook in 'Het Weekblad voor de Stad en het Kanton Grave' verschenen advertenties en berichten over het transport naar Amerika.

LANDVERHUIZERS!!

Directe en billijke overtocht naar AMERIKA met STOOM- en ZEILBOOTEN, 's wekelijks uit ROTTERDAM. Inlichtingen zijn te bekomen en contracten worden gesloten bij den Heer J. VAN STAVEL Frzn, te SCHIJNDEL, bij 's Bosch.

O.a. van Bosch, Brueghel en Rembrandt

Nederlandse prenten in kunsthandel Borzo

Borzo organiseerde talloze tentoonstellingen. De expositie van Nederlandse prentkunst uit de 16e en 17e eeuw, met werken van Bosch, Brueghel, Rembrandt en Van Ostade werd in 1970 gehouden. Die 'Blau Schuyte', een kopergravure naar Hieronymus Bosch, was er ook te zien. (Stadsarchief, knipselverzameling uit Brabants Dagblad)

Op 16 februari 1915 werd zij (ook weer ambtshalve) komend van Calgary (Canada) ingeschreven te Tilburg.⁶⁶ Haar zoon Carolus keerde niet meer in Tilburg terug.

Op 17 juni 1915 maakte zij een testament.⁶⁷ Aan elk van haar kleinkinderen, Henri Borzo en Georgius van Spaendonck, legateerde zij toen een bedrag van tweehonderd gulden. Op 20 februari 1952 overleed Maria Swagemakers te Rosmalen.

Carolus Borzo, trouwde, volgens de gegevens op de website <http://www.terbeek.net/terbeek> vermoedelijk te Canada met Eleonora Johanna Maria Kerstens (geb. Tilburg 11 april 1884).

Volgens de overlijdensadvertentie die op 21 februari 1952 in de *Nieuwe Tilburgse Courant* verscheen na het overlijden van zijn moeder, woonde Carolus toen te Chicago en was gehuwd met Noor Kerstens, en had

een kind en kleinkinderen. Als Carolus' kind de reeds eerder genoemde Henri Borzo is, zouden er mogelijk nog nazaten van het geslacht Borzo in de Verenigde Staten kunnen wonen.

Spiegelfabriek krijgt nieuwe eigenaren

Vijfentwintig jaar na het eerste rampjaar voor de familie Borzo (de brand in 1865) kan men 1890 wel als tweede rampjaar betitelen. Zowel Josephus Dominicus Wilhelmus Borzo als het enige kind van zijn broer Carolus Franciscus Borzo komen te overlijden.

Hierdoor ontbrak het Carolus Franciscus Borzo aan opvolgers die de spiegelfabriek konden voortzetten. Hij verkocht de fabriek daarom nog in 1890 aan Jan August van Erven Dorens, spiegelfabrikant te Amsterdam.⁶⁸ Tegelijkertijd verleende Carolus Borzo aan de nieuwe eigenaar vergunning om vanaf 1 oktober 1890 de firma *wed. J. Borzo en Zonen* te voeren tegen een vergoeding van f 100.⁶⁹ Op 30 april 1891 vestigde Jan August van Ervens Dorens zich, komend van Rotterdam, aan de Verwersstraat A 354.⁷⁰

Twee jaar later verkocht hij de fabriek al weer aan Gerardus Josephus Mettrop, koopman in 's-Hertogenbosch.⁷¹ Een maand na de koop maakte de nieuwe eigenaar met zijn echtgenote Maria Ruijgers een testament.⁷² De echtelieden legateren bij die gelegenheid de spiegelfabriek aan hun zoon Gerardus Josephus Hermanus Mettrop. Maria Ruijgers overleed op 23 januari 1902. Een jaar later, op 24 februari 1903, werd haar nalatenschap verdeeld en werd Gerardus Josephus Hermanus Mettrop eigenaar van de spiegelfabriek.⁷³ Gerardus Josephus Hermanus Mettrop betrok vermoedelijk al de spiegelfabriek, nadat Jan August van Erven Dorens op 9 september 1893 naar Parijs was vertrokken.⁷⁰

Volgens de inschrijving bij de Kamer van Koophandel ging het in feite niet om een spiegelfabriek, maar om een lijstenfabriek en glashandel, bekend onder de naam *de wed. J. Borzo en Zonen*; deze zou ca. 1866 zijn opgericht.⁷⁴ Waarschijnlijk verwijst dit jaartal naar een heroprichtingsdatum na de brand in 1865. In de jaren 1900-1910 is Gerardus Josephus Hermanus Mettrop spiegelfabrikant⁷⁵ en in de jaren 1910-1924 lijstenfabrikant.^{76,77} De zaken gingen niet goed: eigenaar Mettrop werd in 1924 failliet verklaard, en vertrok op 24 april 1924 met vrouw en kinderen naar Bostel.⁷⁷

Notaris Eijcken ging de fabriek veilen, getuige een advertentie in het *Noordbrabantsch Dagblad/Het Huisgezin* van 23 februari 1924. Het pand werd daarin omschreven als 'een ruim WINKELHUIS met werkplaats, zeer geschikt voor photographisch atelier', in sectie G nr. 3117. Het omvatte 'beneden: winkel,

expositiezaal, 2e winkellocaal, kantoor, kelder, pak-kamer met inrijgang, overdekte plaats en werk-plaats. Op de 1e etage: Groote en kleine voorkamer, zijkamer, galerij met glazen dak, gang, huiskamer, keuken, magazijnen. Op de 2e etage: 2 voor- en 1 tusschenkamer, galerij, slaapkamer, grooten zolder met meidenkamer. Voorzien van electriciteit, gas- en waterleiding.' De nieuwe eigenaar werd Johan-nes Josephus van Rosmalen, geboren 's-Hertogen-bosch 15 november 1886.⁷⁸

Hij was aanvankelijk huisschilder van beroep en woonde Achter het Wild Varken 10. Na de koop van de fabriek vestigde hij zich aan de Verwersstraat 21.⁷⁹ Als handelsnaam voerde hij *J. van Rosmalen Jr. fa. wed. J. Borzo en Zonen* voor de spiegel- en lijstenfa-briek en kunsthandel.⁸⁰ Op 11 december 1942 ging de eigenaar een vennootschap aan met zijn zoon Johannes Franciscus Maria van Rosmalen, geboren 's-Hertogenbosch 21 december 1917. Sindsdien heet het bedrijf *Kunsthandel Borzo* en heeft als activiteit: kunsthandel, en vervaardiging van lijsten en enca-drementen.⁸¹

Op een later tijdstip werd de bedrijfsnaam gewij-zigd in *Commanditaire Vennootschap Kunsthandel Borzo*.⁸²

Noten

Als geen vindplaats is vermeld, is Stadsarchief van 's-Hertogen-bosch bedoeld.

Afkortingen:

CBG	Centraal Bureau voor Genealogie te Den Haag
BHIC	Brabants Historisch Informatie Centrum locatie 's-Hertogenbosch (voormalige Rijksarchief in Noord-Brabant)
RAT	Regionaal Archief Tilburg
GAA	Gemeentearchief Amsterdam
NA	Notarieel Archief

44 Ingekomen stukken bij het gemeentebestuur van 's-Hertogen-bosch, 1865, nummer 127.

45 Bevolkingsregister 's-Hertogenbosch 1870-1890, deel 1, blad 217.

46 GAA, Bevolkingsregister Amsterdam 1875-1892, deel 108, blad 66.

47 CBG, Collectie familieadvertenties Borzo.

48 NA 's-Hertogenbosch 1842-1895, inv.nr. 1408, akte 29, 22 maart 1879.

49 NA 's-Hertogenbosch 1842-1895, inv.nr. 1438, akte 282, 11 november 1856.

50 Bevolkingsregister 's-Hertogenbosch 1860-1870 deel 4, blad 931; 1870-1890, deel 3, blad 605; 1890-1900 deel 3, blad 630 en 1900-1910 deel 3, blad 577.

51 NA 's-Hertogenbosch 1842-1895, inv.nr. 1443, akten 94 en 95, 13 mei 1861.

52 BHIC, Bevolkingsregister Vught 1880-1890, deel 11 blad 774 A. Carolus Borzo is dan zonder beroep.

53 NA 's-Hertogenbosch 1842-1895, inv.nr. 1416, akten 24 en 25, 18 februari 1889.

54 NA 's-Hertogenbosch 1842-1895, inv.nr. 1416, akten 131 en 132, 30 augustus 1890.

55 NA 's-Hertogenbosch 1842-1895, inv.nr. 1419, akte 6, 12 janu-ari 1895.

56 NA 's-Hertogenbosch 1896-1905, inv.nr. 41, akte 40, 21 april 1900.

57 NA 's-Hertogenbosch 1896-1905, inv.nr. 34, akte 71, 21 april 1902.

58 BHIC, Memories van successie kantoor 's-Hertogenbosch, inv.nr. 139, fiche 17, memorie 7/7671.

59 NA 's-Hertogenbosch 1896-1905, inv.nr. 43, akte 49, 20 mei 1905.

60 Kadastraal archief 's-Hertogenbosch, inv.nr. 2, artikel 3102.

61 NA 's-Hertogenbosch 1842-1895, inv.nr. 1414, akten 130 en 131, 21 oktober 1886.

62 RAT, Collectie bidprentjes.

63 BHIC, Memories van successie kantoor 's-Hertogenbosch, inv.nr. 110, nummer 132.

64 Bevolkingsregister 's-Hertogenbosch 1890-1900, deel A 3, blad 629. RAT, Bevolkingsregister Tilburg 1890-1900, deel 29, blad 116.

65 RAT, Bevolkingsregister Tilburg 1900-1910, deel 42, blad 48.

66 RAT, Bevolkingsregister Tilburg 1910-1920, deel 57, blad 145.

67 RAT, Notarieel Archief Tilburg, inv.nr. 710-I, akte 125, 17 juni 1915.

68 Kadastraal archief 's-Hertogenbosch inv.nr. 9, artikel 5849. NA 's-Hertogenbosch 1842-1895, inv.nr. 1544, akte 97, 13 sep-tember 1890.

69 NA 's-Hertogenbosch 1842-1895, inv.nr. 1544, akte 98, 13 sep-tember 1890.

70 Bevolkingsregister 's-Hertogenbosch 1890-1900, deel A 3, blad 628.

71 NA 's-Hertogenbosch 1842-1895, inv.nr. 1683, akte 169, 31 augustus 1893. Kadastraal archief 's-Hertogenbosch inv.nr. 1, artikel 1570; E.F.M. Mettrop. *Descensorium Mittrup, Mietrop, Metrop in Nederland* (Haarlem 1982) 21.

72 NA 's-Hertogenbosch 1842-1895, inv.nr. 1450, akten 316 en 317, 28 september 1893.

73 NA 's-Hertogenbosch 1896-1905, inv.nr. 52, aktenummer 36, 24 februari 1903. Kadastraal archief 's-Hertogenbosch, inv.nr. 12, artikel 6822.

74 BHIC, Archief Kamer van Koophandel 's-Hertogenbosch, inv.nr. 166, dossier 1012.

75 Bevolkingsregister 's-Hertogenbosch 1900-1910, deel A 3, blad 576.

76 Bevolkingsregister 's-Hertogenbosch 1910-1920, deel 23, blad 235.

77 Gezinskaarten 's-Hertogenbosch 1920-1936, serie 11, fiche 182.

78 NA 's-Hertogenbosch 1916-1925, inv.nr. 413, akte 106, 7 maart 1924 en akte 129, 21 maart 1924; Kadastraal archief 's-Herto-genbosch inv.nr. 19, artikel 9196.

79 Gezinskaarten 's-Hertogenbosch 1920-1936, serie 1, fiche 148.

80 BHIC, Archief Kamer van Koophandel 's-Hertogenbosch, inv.nr. 199, dossier 2612.

81 BHIC, Archief Kamer van Koophandel 's-Hertogenbosch, inv.nr. 261, dossier 6660.

82 Kadastraal archief 's-Hertogenbosch, inv.nr. 29, artikel 12574.